

ZOON VAN BERLIJN

Eerder verschenen van Karolien Berkvens

Het uur van Zimmerman

Karolien Berkvens

Zoon van Berlijn

Roman

Lebowski Publishers, Amsterdam 2018

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literair Agentschap te Amsterdam

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© Karolien Berkvens, 2018

© Lebowski Publishers, Amsterdam 2018

Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam

Omslagbeeld: Getty Images / Ragnar Schmuck

Auteursfoto: Jacobia Dahm

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 2157 0

ISBN 978 90 488 2158 7 (e-book)

NUR 301

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv
Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Het zijn meestal verlaten oorden, of ook boomtoppen die tegen muren staan, doodlopende straten of voortuinen waar geen mens zich ooit ophoudt. Op zulke plaatsen lijkt het alsof alles wat ons nog te wachten staat al verleden tijd is.

Walter Benjamin, *Kinderjaren in Berlijn rond 1900*

WINTER

EEN VALSE START

In januari had de stad het asvale gelaat van een stervende. De lucht hing laag boven de daken, kou bedekte de straten. Hier en daar knipperde nog een kerstster, maar de gloed van december was uitgedoofd; op de stoep lagen kerstbomen geduldig hun einde af te wachten. Het openbare leven was weggestopt tussen opgetrokken schouders en gebogen hoofden. Ramen zaten dicht, gordijnen konden net zo goed gesloten blijven: het waren dagen waarop het donker werd voor het goed en wel licht was.

Het miezerde toen Jakob en Fabian elkaar omhelsden. Het was een kortstondige begroeting, handen, borst, wangen waren de nabijheid van de ander ontwend. Jakobs armen waren krachtiger, zijn glimlach overtuigender. Fabian incasseerde gelaten de klopjes op zijn rug. Zijn smalle bovenlijf scheen vloeibaar naast het granieten torso van zijn vader, zijn schouders waren gekromd alsof iemand voortdurend steun bij hem zocht.

Alles goed? Alles goed.

Jakob had de nieuwjaarswandeling langs de Spree in het leven geroepen, omdat ze elkaar dan minstens één keer per jaar zouden zien en omdat zwijgzaam lopen beter was dan zwijgzaam eten. Hij dwong zichzelf de rook van Fabians sigaret te negeren en zei dat hij dit jaar de marathon ging lopen. Hij hief zijn hand. Ja, vorig jaar had hij het ook gezegd, dat was hij niet vergeten, maar het was erbij ingeschoten. Nu moest het ervan komen, het was een haalbaar doel. Of niet soms? Waarom doe je niet mee? Stel je eens voor hoe het voelt om onder de Brandenburger Tor te finishen.

Fabian bracht een nieuwe sigaret tussen zijn lippen en stak hem met de smeulende peuk aan. De kilte wurmde zich door zijn dunne jas. Hij stelde het zich niet voor. Hij hoorde de onuitgesproken vragen, bemerkte de versnelling van zijn vaders passen toen de antwoorden uitbleven.

Ze liepen langs het Hauptbahnhof en het Kanzleramt. Jakob wenste Frau Bundeskanzlerin een gezond nieuwjaar. Fabian saludeerde grijnzend. Ze volgden de Spree en passeerden het Haus der Kulturen der Welt, zagen het plakkaat waar *100 Jahre Gegenwart / 100 Years of Now* op stond. Honderd jaar, tegenwoordig steeds vaker de duur van een mensenleven, vroeger een onoverbrugbare afstand naar de toekomst. En wie hier aan de afgelopen honderd jaar dacht, duizelde het eveneens. Wat was hier nog over van het nu van honderd jaar geleden?

Plotseling verhevigde de motregen zich tot dikke druppels die hard en koud op het voorhoofd van de beide mannen uiteenspatten. Jakob trok zijn muts uit zijn jaszak, maar de regenbui verdween even abrupt als ze gekomen was en hij duwde de grijze wol weer terug. Volgende week zou het gaan sneeuwen. Hevige sneeuwval, waarschuwde Jakob. Fabian knikte.

Onzichtbare draadjes teleurstelling hielden hen bij elkaar. Maar, en zo redeneerde Jakob met name, waar teleurstelling was, waren verwachtingen. En zolang er verwachtingen waren, ook al werden die niet ingelost, was er iets. En iets was goed. Ooit was er meer geweest. Ooit was de familie Richter een normaal gezin: vader, moeder, dochter en zoon. Een gezin uit een reclame, afgezien van het feit dat ze geen hond hadden (en niet altijd lachten). De jaren negentig waren gelukkige jaren geweest. Jaren van voorspoed en vakantie. Afgezien van het feit dat de hereniging van de stad en het land moeizaam verliep. Alles was altijd goed geweest, afgezien van de feiten.

Misschien moeten we teruggaan naar waar het nog goed was. Misschien moeten we daar beginnen, waar het goede begon: aan het einde van de geschiedenis.

Jakob was dertig geweest, droeg een toentertijd modieuze snor en had niet kunnen bevroeden dat die nacht zijn leven fundamenteel veranderen zou. De details waren hem zo levendig bijgebleven dat het hem soms voorkwam alsof er sindsdien slechts dagen in plaats van decennia verstreken waren.

Een jonge man was hij en zijn vrouw Stephanie was nog jonger en ze werden gadedeslagen door een verpleegster wier ogen uit de kassen dreigden te rollen. Ze sprak hen toe als een sergeant: krachten sparen, rust bewaren, tijd stukslaan. Een goed begin is het halve werk, meende ze tot vier keer toe. Jakob stemde hiermee in, maar voor de geadviseerde rust moest het mens zich eerst uit de kamer verwijderen en dat leek ze geenszins van plan. Ze draaide haar bolle ogen afwisselend van Stephanie naar hem en bij iedere wending trakteerde ze hen op een adagium.

‘U kent het klappen van de zweep, dit wordt uw derde, toch?’

‘Tweede,’ zei Jakob.

‘Precies, u weet waar Abraham de mosterd haalt.’

Jakob en de verpleegster stonden aan weerszijden van het bed, Stephanies buik tussen hen in, een door het laken ingesnoerde skippybal. Toen ze zwanger van Clarissa was geweest, was Stephanie niet half zo uitgedijd en Jakob hield stiekem rekening met de mogelijkheid dat zijn vrouw vandaag twee kinderen zou baren. Je wist het nooit, ook artsen konden een leven over het hoofd zien.

De afgelopen drie weken had Stephanie zich bij ieder krampje, steekje, schopje hoopvol opgericht en gezegd dat het kind nu wel eens zou kunnen komen, heus, ze voelde iets, ze voelde het, maar telkens bleek het loos alarm. Ze was vijf dagen geleden uitgerekend en het torsen van de geweldige buik was met de minuut een onmogelijkere opgave geworden.

‘Pas bij tien centimeter ontsluiting kan het feest beginnen,’ zei de verpleegster en ze richtte haar vissenblik op Stephanie, die korzelig aan haar nagelriemen pulkte.

‘Goed, dank u vriendelijk, we wachten rustig af,’ zei Jakob. ‘Het is ons duidelijk, toch schat?’

Stephanie knikte traag en wist een halfbakken glimlach te produceren.

‘Tien centimeter,’ zei de verpleegster.

‘Geduld is een schone zaak,’ zei Jakob.

Bevestigend hoofdknikje van de verpleegster, vernietigende blik van Stephanie. Jakob sloot de deur achter de zuster, ging bij zijn vrouw zitten en streelde haar hand tot ze zacht snurkte. Het was even voor zevenen toen hij opstond, een voorzichtig kusje op Stephanies buik drukte, ‘tot zo’ fluisterde en de kamer verliet.

De gang oogde verlaten, hij hoorde vaag het geluid van een radio, verder hing er een beheerste stilte in de smalle, smetteloze ruimte. Jakob moest naar de wc. Twee artsen stoven voorbij. Ze liepen als één man, dicht tegen elkaar aan, zodat hun jassen samensmolten tot een wit vlak. In hun stembuigingen klonk gesmoorde opwinding door. Misschien stonden ze op het punt zich over een buitengewoon bloederig spoedgeval te buigen.

Jakob vond de wc die, in tegenstelling tot de fris gepoetste gang, smoezelig was en zurig rook. Het lozen van zijn plas was niettemin aangenaam. Hij waste zijn gezicht. Het licht knipperde, zijn spiegelbeeld doemde als een spookverschijning op. Van de vorige keer wist hij dat hij de komende uren tot vleesgeworden machteloosheid zou transformeren. Plotseling werd hij overvallen door een hevige onrust, hij haastte zich over de vreugdeloos glimmende vloer, omzeilde een jammerende kerel in een badjas en vloog de kamer in.

Stephanie zat rechtop in bed, rode vlekken in haar nek, lippen op elkaar geklemd, ogen wijd open. Naast haar de verpleegster, die zich met een ferme ruk naar Jakob toe draaide. ‘Tijd om de handen uit de mouwen te steken, Herr Richter.’

Fabian Richter werd geboren op 9 november 1989 om 22.49 uur.

In zijn herinnering was Jakob op beide plekken tegelijk geweest. Hij voegde zichzelf tussen de beelden die de wereld overgingen en die hij pas later zag. Hij stond op de Muur en naast het bed. Hij juichte mee met de uitgelaten massa en spoorde zijn tierende vrouw aan. Hij hield zijn armen in de lucht om de vrijheid te vieren en in diezelfde armen lag zijn zoon. Het 'sofort, unverzüglich' van Schabowski had niet alleen de Oost-Berlijners, maar ook het kind in beweging gebracht. Terwijl de mensen naar de grensovergangen liepen, werd het kind door het geboortekanaal geduwd. En toen de officieren op eigen gezag de grens openden, omdat de situatie onhoudbaar werd, perste Stephanie met al haar kracht hun jongen haar lichaam uit, de wereld in. Euforie over het onvoorstelbare wat eigenlijk heel logisch was – een nieuw leven, een grenzeloos Berlijn – vulde de stad en de ziekenhuiskamer.

Jakob had het niet zien aankomen noch overzag hij de gebeurtenis, maar hij had het zeldzame besef dat hij een belangrijk moment beleefde, een historisch moment, dat voor hem onlosmakelijk verbonden was met het pasgeboren kind. En of het nu precies op dat moment gebeurde, is achteraf moeilijk vast te stellen, maar voor Jakob begon een nieuw leven.

Hij was tot dan toe niet bijzonder geïnteresseerd geweest in politiek. Hij had überhaupt geen diepgravende interesses aan de dag gelegd. Hij had stomme baantjes, meestal via zijn schoonvader, hij had een vrouw en vrienden, hij las de krant en betaalde rekeningen binnen de opgegeven termijn, een enkele keer dronk hij te veel, maar meestal was hij nuchter, meestal gedroeg hij zich normaal, vriendelijk, een aardige vader, een prima echtgenoot.

Jakob hield zijn zoon vast, stond op en zette een paar doelloze stappen. Welk effect zou deze gebeurtenis op het leven van het kind hebben? Was het inderdaad in Berlijn geboren, zoals een geëmotioneerde arts profetisch verkondigde? Konden ze het 'West' achterwege laten? De toekomst voelde dichterbij dan ooit, al kon Jakob zich er geen realistische voorstelling van maken. Een diep verlangen om

onderdeel te zijn van die toekomst overweldigde hem. Aangestoken door de hoopvolle stem van de arts, ondervond hij een gespannen gretigheid om zijn leven om te vormen, hij hunkerde naar een rol in de geschiedenis, alsof hij de afgelopen dertig jaar vanaf de zijlijn had toegekeken, verlangde hij er nu naar mee te doen. Maar waaraan?

Hij zette zich weer naast het bed, probeerde de draaitol in zijn hoofd tot stilstand te brengen en zijn gedachten te concretiseren.

Stephanie tuurde glazig voor zich uit.

‘Zullen we hem niet Willy noemen?’ vroeg Jakob, er ineens van overtuigd dat het kind voorbestemd was tot iets groots. Over twintig jaar was dit hummeltje uitgegroeid tot een flinke jongeman. Hij zou hem dan kalm en vaderlijk over deze uitzonderlijke dag vertellen. Dat vooruitzicht gaf Jakob een gewichtig gevoel, alsof hij hoogst persoonlijk aan deze wending had bijgedragen.

‘Willy Richter,’ zei hij langzaam.

Stephanie zakte witjes weg in de kussens.

‘Vernoemd naar een geweldig staatsman,’ fluisterde Jakob. Hij wiegde het kind. ‘Willy,’ zei hij bijna vragend, alsof hij hoopte op een goedkeurend teken van het jongetje.

Stephanie schudde vermoeid haar hoofd. Ze vond Willy een sukkelige naam en daar kon ook een geweldig staatsman niets aan veranderen.

Terwijl Fabian groeide, nam de euforie in de stad af. Na het feest sprongen de tl-lichten aan: plotseling was iedereen bleek en bezweet, was alles lelijk en vies, waar het in het donker nog spannend en verleidelijk was geweest. Zelfs iets wat samen hoorde, kon uit elkaar gedreven worden. De twee helften stonden wantrouwig tegenover elkaar, als een uiteengerukte tweeling, die in de ander wel zijn evenbeeld herkende, maar die hem tegelijkertijd volkomen vreemd was.

Onder Jakobs kennissen groeide de afkeer voor die ander, voor de mensen die ze nog steeds aan de andere, de verkeerde kant, vonden staan. Wat het allemaal niet zou gaan kosten! Die lui leefden god-

betert in de middeleeuwen! Stuk voor stuk verraders en spionnen! Er waren ook West-Berlijners die vooral treurden om het verlies van hun eigen bijzondere status nu hun vreemde, vrije stad, hun eiland, verloren zou gaan. En Jakobs linkse vrienden beweerden dat de Bondsrepubliek haar weerzinwekkende systeem dat dreef op inhaligheid en uitbuiting de Oost-Duitsers niet op mocht dringen.

Maar Jakobs verlangen ontpopte zich tot vastberadenheid. Hij verdiepte zich in de politiek, bezocht lezingen en bijeenkomsten en vond de juiste formuleringen voor zijn eigen gedachten bij de *Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, de SPD. Hij werd lid en hij ging weer studeren. De onzekerheid van de nieuwe situatie deed hem goed, deze onzekerheid leek niet tot oorlog te leiden, maar gaf hoop, gaf Jakob het gevoel dat het tijdperk van ontberingen definitief was afgesloten, dat de mens zichzelf toch kon overtreffen.

Gaandeweg dacht Jakob: ik ben een selfmade man. Dat was een begrip waar hij zich prettig bij voelde. Hij was opgegroeid in een klein dorp met ouders die klein dachten. Zijn vader stierf aan een hartaanval toen Jakob zestien was. Op een zondagochtend bezweek hij aan de ontbijttafel, ineens en geluidloos. Ze moesten de eierschilfers van zijn voorhoofd halen en de banaliteit van zijn sterven verbijsterde Jakob heviger dan zijn vaders dood an sich. Zijn moeder gaf zich vervolgens over aan haar vraatzucht en de tien jaar die haar nog restte, sleet ze voor het televisietoestel, tegelijkertijd verslaafd aan en verbolgen over al het geluk van al die anderen dat de beeldbuis haar voorschotelde, met bonbons en sachertorte als enige lichtpunten in haar onbegrensde humeurigheid. Na een alarmerend telefoontje van de buurvrouw was Jakob naar zijn ouderlijk huis gereden en had hij zijn moeder aan de keukentafel aangetroffen, haar hoofd op het tafelblad, haar armen langs haar lichaam, een lugubere kopie van zijn vader, al bleek haar doodsoorzaak een onbehandelde longontsteking te zijn.

Jakob was enig kind. De drie zwangerschappen na zijn geboorte eindigden in een miskraam. Daar was nooit over gesproken. Net

zomin als over het verleden. Er waren Jakob slechts enkele details bekend, er hadden in de familie helden- noch gruweldaden plaatsgevonden. Er was gewoon verder geleefd. Misschien was dat al gruwelijk genoeg.

Jakob was aanvankelijk naar West-Berlijn gegaan om de dienstplicht te ontlopen, maar kon het niet zijn dat hij voorbestemd was voor iets groters? Na de Wende brak er voor hem een periode aan van bloei, van ontplooiing. Via zijn vervolgopleiding aan het Instituut voor Stedenbouw belandde hij in de lokale politiek. Hij begon erin te geloven dat hij het ver kon schoppen, dat het sociaal-democratisch gedachtegoed een antwoord had op ieder vraagstuk en dat de derde weg het gedroomde evenwicht tussen marktwerking en de verzorgingsstaat vormde. Hij had plezier in de discussies, in de vergaderingen, ook als die soms eindeloos duurden en zelfs als het leek of ze niet vooruitkwamen. Jakob begreep dat politieke hervormingen tijd en een uitputtende voorbereiding vergden. Ondertussen zag hij de stad veranderen van een grauwoord met een duister verleden in een plek waar kunstenaars wilden wonen, waar gedanst en gedroomd werd.

Ook Stephanie leek na Fabians geboorte gelukkig. Haar gelaats-trekken waren ontspannen, haar huid was blozend, haar ogen levenslustig. Ja, ze was vrolijk. Ze zong liedjes, hield het kind tegen haar borst, weefde om hem en haar een cocon van warmte en tederheid.

Hoe anders had ze het moederschap ervaren bij haar eerstgeborene. Clarissa's komst had haar uitgeput, had haar lichaam geschon-den op een wijze die ze niet voor mogelijk had gehouden en haar geest in een staat van vertwijfeling gebracht. Onbeholpen liep ze met het meisje rond, dat de eerste weken aan één stuk door huilde. Het slaapgebrek dreef Stephanie tot waanzin, duwde haar de afge-zonderde wereld van haar gedachten in.

Op een avond kwam Jakob thuis van zijn werk, in die tijd was hij in dienst van een zo goed als bankroete bouwfirm, en trof

Stephanie in een stoel aan, haar knieën opgetrokken, haar handen op haar oren, voor haar neus een halflitre fles wodka. Haar bodemloze blik joeg hem angst aan. Ze had de volumeknop van de radio helemaal opgedraaid, maar dwars door het pianoconcert hoorde Jakob hun dochter krijsen. De pianist speelde alsof hij Clarissa uitdaagde en een ogenblik wilde Jakob die pianist zijn, snakte hij naar de fysieke inspanning en de aan bezetenheid grenzende concentratie die het vergde om in muziek te kunnen verdwijnen. Hij zette de radio uit. Clarissa's solo was oorverdovend.

Haar samengetrokken gezicht was knalrood, Jakob tilde haar uit het bedje, voelde haar vochtige romper, voelde hoe ze gloeide. Hij wiegde haar en sprak woorden waarmee hij vooral zichzelf probeerde te sussen, want haar smekende onmacht deed hem trillen op zijn benen. Hij verschoonde haar en gaf haar een fles die ze, nog niet geheel op adem gekomen, naar binnen schrokte. De paniek ebde weg uit haar gezichtje en ze lachte naar Jakob in een stilte die haar zelf ook scheen te verbazen.

Stephanie bleef onveranderd zitten, alsof ze het geschreeuw nog hoorde, alsof Jakob niet was thuisgekomen. Toen Clarissa in slaap was gevallen, legde Jakob haar neer en omarmde hij Stephanie. Ze was koud en hard. Een vrouw van vijftientig met de grimmige oogopslag van een oorlogsveteraan.

Uiteindelijk was het haar vader die Stephanie weer op het juiste spoor kreeg. Hij troostte haar op een manier die Jakob niet machtig was. Hij zag toe hoe zijn schoonvader het zelfvertrouwen van zijn vrouw opkrikte en op den duur vergat hij haar lege blik. Tot ze opnieuw zwanger werd.

Maar bij Fabian was alles anders. Ze was één met het jongetje, zoals dat van moeders verwacht werd. Ook Clarissa genoot van de welwillende stem waarmee haar moeder verhalen voorlas, van het enthousiasme waarmee ze plotseling kookte en het geduld waarmee ze Clarissa's haar vlocht.

Stephanie drong erop aan dat Jakob de eerste oudjaarsavond in

hun geopende stad naar de Brandenburger Tor ging, waar hij met een miljoen mensen iets vierde wat verder reikte dan het nieuwe jaar, waar het vuurwerk een nieuw decennium aankondigde dat mooi en vol belofte was. (Toen er een tribune ineenstortte en de feeststemming omsloeg, was Jakob al bijna thuis.) Hij geloofde dat alles al-
maar beter zou worden, een geloof dat hij niet kwijt zou raken, ook niet toen het failliet van dat denken zich ruimschoots aandiente.

De jaren negentig waren goede jaren, afgezien van de ruzies, de donkere buien, de scheuren in het fundament. De jaren negentig waren optimistisch, afgezien van de afbraak waarmee de opbouw gepaard ging. De jaren negentig waren jaren waar Jakob zich aan vastklampte, ook toen ze ver achter hem lagen.

PROVOCATIES IN DE 21STE EEUW

Met het schaamrood op de kaken verliet Jakob de spoedeisende hulp van de Charité.

Hij stapte in zijn auto – godzijdank had hij geen ambulance gebeld – boog zich voorover en drukte zijn voorhoofd tegen het stuur. Of hij last had van stress, hadden ze gevraagd. Of hij vaker in paniek raakte? Of hij misschien met iemand wilde praten? Zijn misplaatste doodsangst had een penetrante geur onder zijn oksels achtergelaten. Hij kreunde bij de gedachte aan zijn entree in het ziekenhuis, met zijn hand op zijn borst en een oogopslag die moest uitdrukken dat zijn laatste uur had geslagen, was hij niet alleen uitgevallen tegen een oudere dame, maar had hij ook een kunstwerk omvergelopen. Het houten gevaarte bleek onderdeel van een project met en over autistische kinderen en had de botsing met Jakob tot zijn opluchting overleefd.

Een hartaanval? Nou nee, meneer. U bent een vermoeide vijftiger met stress. *Join the club*, kon de arts nog net inslikken.

Hij ging rechtop zitten. In de auto naast de zijne zat een jongen met een rond brilletje hem aan te staren. Jakob stak zijn hand op. Het kind deed niets. Natte sneeuw dwarrelde tegen de voorruit. Was dit nu het winterweer waar men al weken niet over uitgepraat raakte? Tijdens hun nieuwjaarswandeling had hij Fabian er nog voor gewaarschuwd.

Jakob haalde een rol pepermunt uit het dashboardkastje. Hij had geen tijd meer om langs huis te rijden. Wat had hem zo-even bezielde? Niet meer aan denken, het was vast waar, hij was moe, hij

werd een dagje ouder. Hij had de afgelopen nacht slecht geslapen. Het lag aan zijn vader, natuurlijk. De angst voor een hartaanval, het was allemaal logisch.

Hij wreef over zijn wangen, rolde zijn schouders naar achteren en zette de radio aan. Als het verkeer meezat kon hij op tijd komen. Het pepermuntje gaf hem een beter gevoel. Hij zou de herinnering aan deze mislukte ochtend wissen.

Jakob was van plan geweest langs de brouwerij te rijden, maar een omweg via de Turmstraße kostte nu te veel tijd. De Turmstraße was sinds jaar en dag een stedenbouwkundig zorgenkind met haar vreemde mix van architectonisch-historisch waardevolle gebouwen, zoals het statige gerechtsgebouw uit de wilhelminische tijd, en naoorlogse, lage nieuwbouw waarin supermarkten gevestigd waren. Toen het gebouwd werd, gold de barokke rechtbank als provocatie. Een gigantisch complex voorzien van de modernste snufjes – telefoon, lift, elektrisch licht – in een buurt waar arbeiders vchten voor hun bestaan en genoeg moesten nemen met een paar vierkante meter in gammele gebouwen met gebrekkige sanitaire voorzieningen, de zogenaamde huurkazernes. In die tijd ontdekte men dat huur een aantrekkelijke want stabiele bron van inkomsten was. Woningnood was geen nieuw thema in deze stad, integendeel.

De brouwerij, het onderwerp van Jakobs afspraak, was een van de oudste en mooiste monumenten in het stadsdeel Moabit, en lag op de hoek van de Turm- en de Stromstraße. Het bouwwerk stamde uit 1826 en tot 1980 had men er daadwerkelijk bier gebrouwen. Jakob kende het riedeltje van de investeerder: uitermate treurig, de aftakeling van zo'n historisch pand en dat in een buurt met enorme potentie, die nu helaas gedomineerd wordt door kebabtenten, ééneuroshops en casino's, maar ons fraaie winkelcentrum zal verdere verloedering voorkomen en de wijk van de ondergang redden.

Jakobs hart sloeg nog altijd paniekerig tegen zijn borst. Hij nam een tweede pepermuntje, ademde diep in, maar de koelte bleef in zijn keel steken.

De Turmstraße schreeuwde om verbetering en die verbetering moest en zou onder zijn leiding als *Baustadtrat* tot stand komen. Jakob wist dat zijn onderhandelingsruimte begrensd was, de investeerder was een grote jongen met belangrijke vrienden, die zijn vastgoedimperium bestuurde als een onverzadigbare dictator. Bovendien – maar deze gedachte onderdrukte Jakob, zoals hij gewoon was te doen met onprettige gedachten – was zijn handelingsbevoegdheid beperkt. Hij was Baustadtrat van het district Mitte en in die hoedanigheid onder andere belast met het verstrekken van bouwvergunningen in dit stadsdeel. Maar hij had zich te houden aan de richtlijn die van hogerhand werd opgelegd, namelijk door de senaat en die was eenvoudig: investeerders aantrekken en geld voor de lege kas van de stad binnenhalen. In de moordende concurrentiestrijd tussen steden om bedrijven, kapitaal en toeristen had Berlijn een inhaalslag te maken – nog steeds. In een ander district was een collega van Jakob in opspraak geraakt, omdat hij strenge eisen stelde aan de bouw van een gigantische Google-campus. Het bedrijf was not amused en had de senaat eens haarfijn uitgelegd dat men in alle uithoeken van de wereld om zo'n campus smeekte; het was een voorrecht voor Berlijn, een unieke kans, een belangrijke stap in de ontwikkeling van de stad tot *smart city*. De betreffende Baustadtrat was op het matje geroepen en uiteindelijk gezwicht, ook fel burgerprotest had niets meer kunnen uithalen.

Als Baustadtrat moest je schipperen en ruzietjes sussen, tussen je eigen districtsraad en de senaat, tussen bouwheren en bewoners. Ook in het geval van de brouwerij leek Jakob weer een conflict te moeten beslechten, want er heerste onder bewoners ontevredenheid over de huidige plannen. Kon een luxe winkelcentrum een provocatie zijn in de eenentwintigste eeuw?

Jakob moest omrijden vanwege wegwerkzaamheden en vond pas op tien minuten afstand van het restaurant een parkeerplaats. Nu moest hij zich verontschuldigen omdat hij te laat was, stond hij direct een-nul achter. Hij beende over straat, zijn hart bonkte tegen zijn borstkas.

De dictator had zijn tweede man gestuurd, maar Jakob zette niettemin een glimlach op en stak zijn hand uit voor hij het tafeltje goed en wel bereikt had.

‘Goed u te zien, sorry dat ik wat verlaat ben...’

Anderhalf uur later stapte Jakob weer in zijn auto. Als onweerstaanbare delicatessen had de tweede man zijn woorden geserveerd. In iedere zin zat een snoepje voor Jakob verstopt. Als u nu eens... en als wij dan... Binnen de grenzen van het redelijke, uiteraard.

Tot zijn irritatie stelde Jakob vast dat hij na al die jaren nog overvallen kon worden door een voor de hand liggende strategie van een tweede man. Hij stopte vijf pepermuntjes in zijn mond en reed naar Marina.

Met de telefoon aan haar oor deed ze open, haar wenkbrauwen verdwenen even onder haar pony; het was inderdaad een ongebruikelijk tijdstip voor Jakobs doen.

Hij liep achter haar aan naar haar slaapkamer, knoopte haar bloes open terwijl zij benadrukte begrip te hebben voor de situatie, maar niet te beschikken over de middelen om structurele verbeteringen aan te brengen. Dat laatste herhaalde ze twee keer. Jakob kuste haar hals, ze duwde zijn hoofd naar beneden. Degene aan de andere kant van de lijn sprak heetgebakerd, Marina's reactie beperkte zich tot een afgemeten 'hm-hm'. Jakob zakte door zijn knieën en opende haar broek, die gediensig van haar heupen gleed. Hij drukte zijn neus tegen haar ondergoed, likte de binnenkant van haar dijen, duwde de lachwekkende ochtend naar de achterkant van zijn gedachten. Met een abrupt neem-me-niet-kwalijk wimpelde Marina de beller af en liet zich op het bed vallen. Jakob trok haastig zijn kleren uit, boog zich over haar heen en rukte haar bh los. Was hij niet een man in de kracht van zijn leven?

Tot ze hem in zijn gezicht sloeg dacht hij dat ze kreunde van genot. Zijn lichaam kwam hortend tot stilstand, hij keek haar aan alsof hij verwacht had iemand anders te zien.

‘Je doet me pijn,’ zei ze. Aan haar oogleden plakten brokjes mascara.

Hij steunde op zijn handen, hijgde en verbaasde zich dat hij uitgerekend nu aan het gezicht van de dokter dacht. Een vijftiger met stress, hij voelde zich eerder een kortademig beest.

‘Idioot,’ zei ze.

‘Sorry,’ zei hij. Hij wist niet waarvoor, hij rolde van haar af en onderzocht vluchtig haar lichaam, de lakens – goddank geen bloed.

‘Waar zat je met je gedachten?’ Ze draaide zich op haar buik en pakte haar horloge van het nachtkastje.

‘Sorry, Marina,’ zei hij.

Hij was nat van het zweet en legde zijn hand op zijn borstkas. Het kwam hem voor alsof hij met een ongekende snelheid door een tunnel gevlogen was. Maar dat bedacht hij nu pas, tot haar klap was er niets geweest, alsof hij zich in een meditatieve toestand had bevonden. En wat hij daarin gedaan had? Het leek hem beter haar dat niet te vragen.

Marina stapte uit bed. Aan haar opgetrokken schouders zag hij dat ze pissig was. Ze smiet de deur van de badkamer dicht. Toen hun affaire net begon, riep ze een keer dat hij haar probeerde te wurgen. Krijsend was ze uit bed gesprongen. Ze had de deken om zich heen geslagen, waardoor hij als een naaktslak op de matras achterbleef. Ze deed niet aan wurkseks of aan wat voor gestoorde seks dan ook. Het was zo’n absurd verwijt dat Jakob in een onbedaarlijke lachbui uitbarstte.

Bijna vier jaar geleden had hij haar ontmoet bij een nieuwjaarsreceptie in het Märkisches Museum. Haar zakelijke uitstraling – maatpak, hoge hakken, rechte pony – had hem aangetrokken. Ze was begin veertig, gaf belastingadvies aan culturele instellingen en verlangde geen luisterend oor, geen bloemen, geen gezamenlijk leven. Hij mocht bij haar thuis komen, mits haar zoon er niet was. Natuurlijk opende een pummelige puberjongen, die in niets op zijn doortastende moeder leek, op een avond de voordeur en stamelde

Jakob dat hij een cliënt was van Marina. Er volgden vijftien pijnlijke minuten waarin hij met haar sprak over een niet verder gedefinieerde maar desalniettemin zeer dringende kwestie.

Jakob stond op en inspecteerde nogmaals het bed. Bij zijn oog trilde een spiertje. In de badkamer werd de kraan dichtgedraaid. Zou hij nog even naar binnengaan? Als hij haar nu heel zachtjes zou kussen, haar schouders zou masseren, konden ze dan afmaken waarvoor hij gekomen was? Hij opende de badkamerdeur.

‘Misschien moet je op een vechtsport gaan,’ zei Marina.

Jakob maakte een halfslachtige karatebeweging en trok haar naar zich toe. Ze liet zich kussen, maar het ging niet van harte.

‘Marina,’ zei hij drammerig.

‘Ik heb geen zin meer.’

Hij kon niet opmaken of ze dat in het algemeen of alleen op dit moment bedoelde.

‘Het spijt me echt,’ zei Jakob.

Marina droogde zich af en smeerde haar lichaam in met body-lotion, ze deed dit met een bewonderenswaardige efficiëntie alsof iedere overbodige beweging geld kostte. Jakob bleef staan, terwijl hij weg wilde. Marina kamde haar haren, neuriede, speelde dat ze alleen was.

Sinds wanneer was hij een lamgeslagen zak die bleef staan als hij weg wilde, die bleef hangen als hij door moest, die toekeek als er om actie geschreeuwd werd? Op de suggesties van de tweede man, op Marina’s aantijgingen, zelfs op Paula’s nieuws had hij met een hem tegenstaande apathie gereageerd.

Jakob draaide zich om, kleepte zich aan. Hij was nog niet te oud voor promotie, niet te lelijk voor een minnares. En misschien, heel misschien, kon hij zelfs Paula op andere gedachten brengen.

Pas toen hij de voordeur al achter zich dichtgetrokken had, riep hij: ‘Dahag, Marina.’